

ویژگی های سیره پیامبر اکرم (ص) در رهبری جامعه را بنویسید
تلاش برای برقراری عدالت و برابری - 1
محبت و مدارا با مردم - 2
سخت کوشی و دلسوزی در هدایت مردم - 3
مبارزه با فقر و محرومیت - 4

رسالت پیامبر (ص) 23 سال بود
در مکه 13 سال: تلاش برای هدایت مردم مکه
در مدینه 10 سال: با دعوت مردم مدینه به این شهر هجرت کرد و به
فرمان خداوند حکومت اسلامی (ولایت ظاهری) را بنا نهاد
در مدت 10 سال در مدینه: حکومت اسلامی به تدریج گسترش یافت
و سراسر شبه جزیره عربستان را فراگرفت

در مدت 10 سال در مدینه: پیامبر (ص) در این مدت به گونه ای زندگی کرد
که در همه زمینه های فردی و اجتماعی، از جمله در جایگاه رهبری، از سوی خداوند به
عنوان الگو و اسوه انسان ها معرفی شد

فریده نعیمی نیا - دبیر معارف ناحیه 2 اهواز

پیشوایان اسوه

درس هشتم

مسئولیت های مشترک میان پیامبر (ص) و امامان (ع) چیست؟
1- مرجعیت دینی-
2- ولایت ظاهری-

نکته مهم در درس های گذشته دانستیم که یکی از مسئولیت های مشترک میان پیامبر و امامان، ولایت

ظاهری می باشد. در این درس به این سؤال می پردازیم که سیره و روش پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم و جانشین
ایشان امیرالمومنین علی علیه السلام در حکومت داری چگونه بوده است؟

ولایت ظاهری

اجرای عدالت پیامبر (ص) در چه شرایطی انجام می گرفت؟ 3) یکی از اهداف مهم حکومت الهی رسول خدا (ص) چه بود؟ توضیح دهید 2

پیامبر (ص) در برابر پایمال شدن حقوق خود و جامعه چگونه رفتار می کردند؟ توضیح دهید 4

اسوه های رهبری

نکات مهم (پیامبر اکرم ﷺ پس از سیزده سال تلاش برای هدایت مردم مکه با دعوت مردم مدینه، به این شهر هجرت کرد و به فرمان خداوند، حکومت اسلامی را بنا نهاد. این حکومت، به تدریج گسترش یافت و در مدت ده سال، سراسر شبه جزیره عربستان را فراگرفت پیامبر اکرم (ص) در مدت این ده سال، به گونه ای زندگی کرد که در همه زمینه های فردی و اجتماعی، از جمله در جایگاه رهبری، از سوی خداوند به عنوان الگو و اسوه مؤمنان معرفی شد)

قطعاً برای شما در رسول خدا سرمشق نیکویی است 1

الگو و اسوه بودن پیامبر (ص) است-1

آیه لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ

برای کسی که به خداوند و روز رستاخیز امید دارد و خدا را بسیار یاد می کند. 2

الگو بودن پیامبر (ص) برای کسی که به خدا و روز قیامت ایمان دارد و خدا را بسیار یاد می کند-2

لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَ الْيَوْمَ الْآخِرَ وَ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا

سوال 1 حضرت علی (ع) نیز وقتی حکومت را به دست گرفت، اعلام کرد من براساس دستورات قرآن و سنت رسول خدا ﷺ حکومت می کنم و بر همین اساس اصلاحات مهمی را در جامعه آغاز کرد. **پاسخ 1**

در ابتدا نگاهی کوتاه به سیره پیامبر اکرم ﷺ در رهبری جامعه می کنیم:

1- تلاش برای برقراری عدالت و برابری **را توضیح دهید؟**

1) یکی از اهداف مهم حکومت الهی رسول خدا ﷺ اجرای عدالت بود و ایشان در این مورد با قاطعیت عمل کرد و کوشید تا جامعه ای عادلانه بنا کند که در آن از تبعیض خبری نباشد و همه در برابر قانون الهی یکسان باشند) 3 این اقدام پیامبر اکرم ﷺ در شرایطی انجام می گرفت که در جامعه آن روز حجاز و سایر کشورها، تبعیض و تفاوت طبقاتی، یک قانون پذیرفته شده بود و کسی با آن مخالفت نمی کرد. آن حضرت، 4 درآمد بیت المال را میان مسلمانان به تساوی تقسیم می کرد و فرقی میان عرب و غیرعرب نمی گذاشت (با همه بردباری و ملایمتی که در برابر پایمال شدن حق شخصی خود داشت، در برابر نادیده گرفته شدن 5 حقوق افراد جامعه می ایستاد و کوتاه نمی آمد و متجاوزان حقوق مردم را در هر موقعیت و مقامی که بودند، مجازات می کرد)

نمونه ای از اجرای عدالت پیامبر (ص) را بیان کنید؟

نمونه

در زمان های گذشته، قبایل جایگاه مخصوصی داشتند و برخی قبایل برتر از برخی دیگر شمرده می شدند. روزی فردی از یکی از قبایل صاحب نام مدینه، دزدی کرد و جرم او ثابت شد. رؤسای قبیله فکر می کردند که رسول خدا ﷺ به دلیل جایگاهی که قبیله این فرد دارد وی را

مهم رفتار رسول خدا (ص) در برابر پایمال شدن حقوق خود: بردباری و ملایمت حقوق افراد جامعه: می ایستاد و کوتاه نمی آمد و متجاوزان حقوق مردم را در هر موقعیت و مقامی که بودند مجازات می کرد

مجازات نخواهد کرد؛ اما با کمال تعجب دیدند که پیامبر می خواهد حکم را اجرا کند. واسطه های مختلفی نزد رسول خدا فرستادند، تا ایشان را از اجرای حکم منصرف کنند. حتی برخی نزدیکان

رسول خدا ﷺ را واسطه قرار دادند، اما ایشان نپذیرفت و به آنان فرمود: **تلاش برای برقراری عدالت و برابری** مهم

«اقوام و ملل پیشین بدین سبب، دچار سقوط شدند که در اجرای عدالت، تبعیض روا می داشتند؛ اگر شخصی قدرتمند و صاحب نفوذ از ایشان دزدی می کرد رهایش می کردند و اگر فردی ضعیف دزدی می کرد وی را مجازات می کردند»^۱. **پیامبر (ص) در باره سقوط اقوام و ملل پیشین چه فرمودند؟** پاسخ 1

رسول خدا (ص) برای اولین بار در جامعه آن روز چه چیزی را اعلام کرد؟
رسول خدا ﷺ، برای اولین بار در جامعه آن روز، برابری همه افراد در برابر قانون را اعلام کرد و عرب و غیرعرب و سیاه و سفید را برابر دانست و در مقابل تعصبات قومی و قبیله ای ایستاد. مهم پاسخ 2

بیشتر بدانیم

ملاک برتری: نژاد یا...؟!
روزی تعدادی از مردم مکه دور هم جمع شده بودند که مسلمانان نیز در میان آنان بودند. هر کدام با تعصبی خاص، قبیله خود را معرفی می کرد و بدان افتخار می نمود. در این میان، شخصی روبه سلمان کرد و گفت: سلمان! بگو بدانم تو کیستی؟ پدر تو کیست؟ و اصل وریشه ات چیست؟
سلمان گفت: اسم من سلمان و پدرم بنده خداست، من قبل از اسلام گمراه بودم و خداوند به برکت محمد ﷺ هدایتم کرد، نیازمند بودم و خداوند به برکت محمد ﷺ بی نیازم نمود، برده بودم و خداوند به برکت محمد ﷺ مرا از قید بردگی آزاد ساخت، این نسب من است.
در همان حال رسول خدا ﷺ وارد آن جمع شد، با شنیدن گفت و گوهای آنان، فرمود: ای جماعت قریش! این را بدانید که، شرافت انسان به دینداری اوست و مروت و انسانیت او به خصلت های اخلاقی وی، و اصالت انسان به عقل و اندیشه اوست.
سپس پیامبر ﷺ سلمان را مخاطب قرار داد و فرمود: سلمان! این را بدان که، هیچ کدام از اینان بر تو فضیلت و برتری نخواهند داشت، مگر اینکه از تو پرهیزگارترو با تقواتر باشند، اما اگر تو تقوی داشته باشی، پس تو افضل و برتر خواهی بود.^۲

۲- محبت و مدارا با مردم (ارتوضیح دهید؟)

رفتار رسول خدا ﷺ با مردم به قدری محبت آمیز بود که مردم، ایشان را پدر مهربان خود می دانستند و در سختی ها به ایشان پناه می بردند. معمولاً اطرافیان یک رهبر برای اینکه خود را به او نزدیک کنند، عیب دیگران را نزد او بازگو می کنند اما رسول خدا ﷺ به یاران خود می فرمود:

۱- الطبقات الکبری، ابن سعد، ج ۴، ص ۵۸.
۲- روضه کافی، کلینی، ص ۱۸۲؛ بحار الانوار، مجلسی، ج ۲۲، ص ۳۸۲.

هر کس به خانه پیامبر (ص) می رفت پیامبر (ص) با او چه برخوردی می کرد؟ توضیح دهید!

محبت ومدارا بامردم

«بدی‌های یکدیگر را پیش من بازگو نکنید؛ زیرا دوست دارم با دلی پاک و خالی از کدورت با شما معاشرت کنم.»^۱ (

هر کس به خانه آن حضرت می رفت، به او احترام می گذاشت تا آنجا که گاهی ردای خود را زیر پای او پهن می کرد یا بر جای خود می نشاند. هرگز در مقابل یارانش پای خود را دراز نمی کرد و سعی می کرد تا وقتی که آنها نشسته اند، در کنارشان باشد. اگر درباره آخرت حرف می زدند با آنان همراهی می کرد؛ اگر درباره خوردنی و آشامیدنی و سایر امور روزمره سخن می گفتند، از روی لطف و مهربانی با آنان هم سخن می شد. گاهی در حضور پیامبر، شعر می خواندند، یا از گذشته خود می گفتند، در همه این موارد، آنان را منع نمی کرد، مگر این که کار حرامی مانند غیبت کردن از آنان سر می زد؛ در این موارد بود که آنان را از ادامه بحث باز می داشت.)

مهم

باهمه این دلسوزی هاوزحمت های پیامبر (ص) رفتار سران قریش با پیامبر (ص) چگونه بود؟ 2

۳- سخت کوشی و دلسوزی در هدایت مردم را توضیح دهید؟

1 پیامبر ﷺ چنان علاقه مند به نجات مردم از گمراهی بود که سختی ها و آزارهای این راه، هرگز سبب دوری او از مردم نگردید و آن قدر برای هدایت شان شبانه روز تلاش کرد که خداوند در این باره خطاب به مسلمانان فرمود:

سخت کوشی ودلسوزی در هدایت مردم

«رنج شما برای او سخت و دشوار است و بر [هدایت] شما حریص (به شدت علاقه مند) است.»² (3 با همه این دلسوزی ها و زحمت ها، دشمنی سران قریش با ایشان روز به روز بیشتر می شد. می گفتند او ساحر و جادوگر است³، می گفتند دیوانه است⁴، بر سر و رویشان خاکستر می پاشیدند، طعنه و نیش زبان به او می زدند.) وجود اینها⁴ آن قدر با مهربانی و صبر و تحمل، به هدایت مردم ادامه می داد، که گاه نزدیک بود از شدت غصه و اندوه فراوان از پا در آید که خداوند به او فرمود:

پاسخ 2

پیام آیه

اِیْه لَعَلَّكَ بِاِخِعْ نَفْسِكَ اَلَا یَكُونُوا مُؤْمِنِیْنَ سخت کوشی ودلسوزی در هدایت مردم

از اینکه برخی ایمان نمی آورند شاید که جانت را [از شدت اندوه] از دست بدهی.

امام علی علیه السلام که در بیشتر این صحنه ها در کنار رسول خدا صلی الله علیه و آله بود، درباره تلاش بی پایان پیامبر (ص) می فرمود: «پیامبر یک طبیب سیار بود، [برخلاف سایر طبیبان] او خود به سراغ مردم می رفت، داروها و مرهم هایش را خودش آماده می کرد و ابزارهای طبابت را با خود می برد تا بر هر جا که نیاز باشد، مرهم بگذارد؛ بر دل های کور، گوش های کر، زبان های گنگ، او با داروهای خویش بیماران غفلت زده و سرگشته را درمان می کرد.»³ سخت کوشی ودلسوزی در هدایت مردم

پاسخ 3

(آن حضرت، تلاش می کرد حتی کسانی را که با ایشان می جنگیدند هدایت کند و به سوی حق دعوت

پاسخ 4

امام علی (ع) درباره سخت کوشی ودلسوزی رسول اکرم (ص) در هدایت مردم چه می فرماید؟ 3

پیامبر (ص) با کسانی که با ایشان می جنگیدند چگونه بود؟ توضیح دهید؟ 4

نماید. متکبران و برخی از بزرگان قبایل که تعالیم اسلام را به ضرر خود می دیدند، جنگ هایی را علیه آن حضرت به راه می انداختند. پیامبر ﷺ نیز به ناچار مسلمانان را برای مقابله با آنان بسیج می کرد. اما به آنان سفارش می کرد: «اگر کافری در جنگ کشته شد او را مثله^۱ نکنید، کودکان و پیران و زنان را نکشید، حیوانات حلال گوشت را نکشید مگر اینکه برای تغذیه به آن احتیاج داشته باشید. هرگز آب مشرکان را زهر آلود نکنید و مزارع و نخلستان ها را نسوزانید»^۲.

پاسخ 1

(و در جای پیامبر ، می فرمود اگر در بحبوحه جنگ، یکی از مشرکان خواست تا در مورد حقیقت اسلام مطالبی بداند؟ او در پناه اسلام است تا کلام خدا را بشنود، اگر اسلام را پذیرفت، او هم برادر دینی شماست و اگر قبول نکرد، او را به جایی که احساس امنیت می کند، برسانید و پس از آن از خدا برای غلبه بر او یاری بجویید.)^۳

مهم سوال

پاسخ

پیامبر به دنبال بنای چگونه جامعه ای بود؟ مردم را به چه کاری تشویق می کرد؟^۲

۴- مبارزه با فقر و محرومیت را توضیح دهید؟

(رسول خدا ﷺ هم با فقر مبارزه می کرد و به دنبال بنای جامعه ای آباد و دور از محرومیت بود و هم با کوچک شمردن فقیران و بینوایان به مخالفت بر می خاست. از این رو، مردم را به کار و فعالیت تشویق می کرد، از بیکاری بدش می آمد و کسانی را که فقط عبادت می کردند و کار نمی کردند، مذمت می کرد.)
1) در عین حال، به فقیران بسیار احترام می گذاشت و اجازه نمی داد که به خاطر فقر مورد بی توجهی قرار گیرند و فراموش شوند 2) برخی از آنها دوست صمیمی ایشان به شمار می رفتند 3) ثروت را ملاک برتری نمی شمرد 4) به آسانی با فقیرترین و محروم ترین مردم می نشست و صمیمانه با آنها گفت و گو می کرد 5) آنان نیز رسول خدا ﷺ را همدل و همراه خود می یافتند 6) آن حضرت به یاران خود می فرمود :

پاسخ 2

پاسخ 3

برخورد پیامبر (ص) با فقیران چگونه بود؟³

(به من ایمان نیاورده است کسی که شب را با شکم سیر بخوابد و همسایه اش گرسنه باشد).^۴)

بیشتر بدانیم

رسول خدا ﷺ و یارانش در مجلسی نشسته بودند. تهیدستی که لباس کهنه ای به تن داشت وارد شد و در جای خالی کنار مردی ثروتمند نشست. مرد ثروتمند چهره در هم کشید و خودش را جمع و جور کرد و به کناری کشید.

پیامبر که رفتار او را دید، فرمود: ترسیدی از فقر او چیزی به تو برسد؟

۱- تکه تکه کردن.

۲- وسائل الشیعه، شیخ حر عاملی، ج ۱۵، ص ۵۸.

۳- اصول کافی، کلینی، ج ۵، ص ۲۷.

۴- اصول کافی، ج ۲، ص ۲۷.

آن مرد گفت: نه، یا رسول الله.

فرمود: ترسیدی از ثروت تو چیزی به او برسد؟

گفت: نه یا رسول الله

پیامبر فرمود: ترسیدی لباس هایت در اثر تماس با او آلوده شود؟

گفت: نه، یا رسول الله.

فرمود: پس چرا خودت را جمع و جور کردی و از او فاصله گرفتی؟

آن مرد گفت: یا رسول الله اعتراف می کنم که مرتکب خطا شدم و به جبران خطایم حاضرم نصف ثروتم

را به این برادر مسلمان ببخشم.

مرد فقیر گفت: یا رسول الله، من حاضر نیستم بپذیرم.

حضار با تعجب پرسیدند: چرا!؟

مرد فقیر پاسخ داد: می ترسم بر اثر ثروت، من هم گرفتار غرور و خودخواهی شوم و روزی با برادر

مسلمان خود این گونه رفتار کنم!

حضرت علی(ع) در کجا به دنیا آمد؟ چگونه نامش را علی گذاشتند؟ 1

حضرت علی (ع) در چند سالگی به خانه پیامبر (ص) آمد؟ 2

جان و جانشین پیامبر

1 پاسخ) امیر مؤمنان، علی (ع)، ده سال قبل از بعثت پیامبر (ص) در خانه کعبه به دنیا آمد. پدرش حضرت

ابوطالب (ع) به پیشنهاد پیامبر، نام ایشان را «علی» گذاشت. علی به معنای «والا» و «بلندمرتبه» است.

2 پاسخ) سه یا چهار سال بیشتر نداشت که به خانه پیامبر آمد و چندین سال نزد ایشان زندگی کرد (خودش درباره

این دوران می فرماید: حضرت علی (ع) درباره دوران کودکی در کنار پیامبر (ص) چه می فرماید؟ 3

3 پاسخ) «در حالی که کودک بودم، همواره در کنار پیامبر بودم و پیامبر مرا در کنار خود می نهاد ... نه هرگز

دروغی در گفتار من دید و نه رفتاری ناشایست از من مشاهده کرد ...

من همچون بچه از شیر گرفته شده که به دنبال مادرش می رود، از آن بزرگوار پیروی می کردم و او

هر روز پرچمی از خوی های نیکوی خود را برای من می افراشت و مرا به پیروی کردن از آن فرمان

می داد ...) حضرت علی(ع) درباره هنگامی که وحی بر پیامبر (ص) فرود آمد چه می فرماید؟ 4

4 پاسخ) ... هنگامی که وحی بر پیامبر (ص) فرود آمد، او آی اندوهگین شیطان را شنیدم. گفتم: ای پیامبر

خدا، این فریاد اندوهناک چیست؟ پاسخ داد: این شیطان است که از پرستش خود ناامید شده است.

مهم) بی گمان آنچه را من می شنوم تو هم می شنوی و آنچه را من می بینم تو هم می بینی، جز اینکه تو پیامبر

حدیث توسط چه کسی بیان شد؟ در وصف چه کسی است؟ و آن یادآور و تداعی گر کدام حدیث است؟
پاسخ ک توسط پیامبر (ص) است - در وصف امام علی (ع) است - یادآور حدیث منزلت است

نمونه می توان به این موارد اشاره کرد: المستدرک علی الصحیحین، حاکم نیشابوری، ج ۳، ص ۵۵؛ تذکره الخواص، ابن جوزی، ص ۱؛

مروج الذهب، مسعودی، ج ۲، ص ۲۷۳.

نکته مهم

ابتدا بیان حدیث: سوگند به خدایی که جانم .. اهل نجات اند
سپس بیان حدیث: این مرد اولین ایمان آورنده به خدا
در آخر بر پیامبر (ص) آیه نازل شد: ان الذین امنوا و عملوا الصالحات اولیک هم خیر البریه
نیستی، بلکه وزیر هستی و تو هر آینه بر راه خیر می‌بایستی.

جابر بن عبدالله انصاری از رسول خدا (ص) درباره حضرت علی (ع) چه چیزی روایت می‌کند؟ 1

پاسخ 1

(جابر بن عبدالله انصاری، از یاران خوب رسول خدا ﷺ می‌گوید: در کنار خانه خدا و در حضور رسول خدا ﷺ بودیم که علی علیه السلام وارد شد. رسول خدا ﷺ فرمود: برادرم به سویتان آمد. سپس رو به سمت کعبه کرد و دست بر آن گذاشت و فرمود: «سوگند به خدایی که جانم در دست قدرت اوست، این مرد و شیعیان و پیروان او، رستگارانند و در روز قیامت، اهل نجات‌اند.»)^۱

پاسخ 2

(سپس فرمود: «این مرد اولین ایمان آورنده به خدا، وفادارترین شما در پیمان با خدا، راست‌ترین شما در انجام فرمان خدا، صادق‌ترین شما در داوری بین مردم، بهترین شما در رعایت مساوات و ارجمندترین شما نزد خداست.»)^۲

پیامبر (ص) چه ویژگی هایی برای حضرت علی(ع) بیان کردند؟ 2

آیه

در همین هنگام، آیه زیر بر پیامبر خدا ﷺ نازل شد و پیامبر آن را قرائت کرد:
إِنَّ الدِّينَ أَمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ^۳

3

1 کسانی که ایمان آوردند

2 و کارهای شایسته انجام دادند،

مصدق خیر البریه

اینان بهترین مخلوقات اند. شیعیان و پیروان امام علی

پیام آیه

شیعیان و پیروان امام علی پیروی از امام علی(ع) سبب رستگاری است

پاسخ 3

همان گونه که مشاهده کردید رسول خدا ﷺ، در سخنان خود (کلمه «شیعه») که ترجمه آن «پیرو») می‌شود) استفاده کرده و پیروی از امام علی علیه السلام را سبب رستگاری دانسته است (بنابراین، شیعه، مسلمانی است که به فرمان خدا و پیامبر ﷺ، امیر المؤمنین علی علیه السلام را جانشین پیامبر می‌داند و از او پیروی می‌کند.)

پاسخ 4

ترجمه کلمه شیعه چیست؟ 3

شیعه چه کسی است؟ 4

بیشتر بدانیم

خوب است بدانیم که لفظ شیعه، واژه‌ای است قرآنی. مثلاً در قرآن کریم، حضرت ابراهیم علیه السلام شیعه و پیرو حضرت نوح علیه السلام معرفی شده و درباره ایشان آمده است: «أَنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لِإِبْرَاهِيمَ»؛ پس حضرت ابراهیم علیه السلام از آن جهت که راه حضرت نوح را ادامه داده، شیعه و پیرو حضرت نوح علیه السلام است.

۱- این سخن پیامبر اکرم ﷺ مربوط به روز اول بعثت است. از این کلام در می‌یابیم خداوند که آگاه به همه امور است از شایستگی امام علی علیه السلام نیز خبر دارد و به پیامبر امر فرموده که ایشان را وزیر خود قرار دهد.

۲- بخشی از خطبه قاصعه.

۳- وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ هَذَا وَشِيعَتَهُ لَهُمُ الْفَاوِزُونَ. الدر المنثور، سیوطی، ذیل آیه «أُولَئِكَ هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ».

۴- البرهان فی تفسیر القرآن، سید هاشم بحرانی، ج ۵، ص ۷۲۰.

۵- سوره بینه، آیه ۷.

۶- سوره صافات، آیه ۸۳.

پاسخ 1- در حدیث ثقلین آمده است که عترت و قرآن از یکدیگر جدایی ناپذیرند. یکی از مصادیق عترت حضرت علی (ع) است و این حدیث که می فرماید علی (ع) باقرآن و قرآن باعلی (ع) است تاکید بر حدیث ثقلین

تفکر در حدیث

عصمت: کسی که همواره همراه حق است از گناه و خطا و اشتباه مصون است زیرا در غیر این صورت دیگر همراهی همیشگی وی باحق حقیقت معنا نداشت-2

در این دو حدیث بیندیشید و به سؤال‌های زیر پاسخ دهید:

حدیث اول - رسول خدا ﷺ: عَلِيُّ مَعَ الْقُرْآنِ وَالْقُرْآنُ مَعَ عَلِيٍّ

حدیث دوم - رسول خدا ﷺ: عَلِيُّ مَعَ الْحَقِّ وَالْحَقُّ مَعَ عَلِيٍّ

۱- میان حدیث اول و حدیث ثقلین چه رابطه‌ای وجود دارد؟

۲- حدیث دوم چگونه با بحث عصمت، عدالت و علم امام ارتباط دارد؟

عدالت: کسی که همواره باحق باشد تمام رفتارهایش نیز مبتنی بر عدالت است و کاری خلاف عدالت انجام نمی دهد-2

علم: کسی که همواره همراه باحق باشد علمش نیز حق است یعنی در علم و اندیشه اش خطا راه ندارد-2

برخی می پرسند چرا با وجود همه تلاش‌هایی که پیامبر ﷺ در معرفی امیرمؤمنان و بیان فضائل ایشان در زمان‌ها و مکان‌های متعدد داشت، اما پس از وفات پیامبر ﷺ بسیاری از مردم، به خصوص رؤسای قبایل و بزرگان قوم کمتر به این حقیقت توجه کردند؟ پاسخ کوتاه آنکه: یکی از علت‌های این بی‌توجهی، افکار و اندیشه‌های باقی‌مانده از دوران جاهلیت قبل از اسلام بود، که به این اسانی از ذهن و فکر مردم خارج نمی شد. در جاهلیت، بزرگان قبایل بدون آنکه دارای فضیلت خاصی باشند صرفاً به این دلیل که رئیس قوم بودند، قدرت و ویژه‌ای داشتند و مردم آنان را بزرگ می شمردند و فضیلت‌هایی مانند علم، عدالت خواهی، جوانمردی، صداقت، پاکی و کرامت نفس، ارزش و جایگاهی نداشت. آنان حتی میان فرمان و دستور پیامبر و فرمان بزرگان قوم تفاوت چندانی قائل نبودند و در لحظات حساس و سرنوشت‌ساز، به جای فرمان خدا و پیامبر، به سوی فرمان بزرگان قوم خود متمایل می شدند. از این رو، رسول خدا ﷺ پیوسته فضائل امام علی (ع) را به آن مردم یادآوری می کرد شاید بزرگان قبایل و افراد هر قبیله به جای ارزش‌های جاهلی به رفتار و کردار امیرمؤمنان بیشتر توجه کنند و به مقابله با ایشان برخیزند.

فضایلی در امام علی (ع) است که به سختی در یک فرد جمع می شود آن را نام ببرید؟1

بزرگان علم و دانش، مسلمان و غیرمسلمان، پس از بررسی شخصیت امیرالمؤمنین علی (ع) با شگفتی مشاهده کرده اند که فضایلی در آن امام است که به سختی در یک فرد، جمع می شود. آن امام در میدان جنگ شجاع‌ترین؛ در محراب عبادت، عابدترین؛ در مقام قضاوت، دقیق‌ترین؛ در کلاس درس، عالم‌ترین؛ در بلاغت و زیبایی سخن، بلیغ‌ترین و در عرصه حکمرانی، عادل‌ترین است.)

امام علی علیه السلام همانند رسول خدا ﷺ همه فضائل الهی را در خود جمع کرده بود و تمام ویژگی‌هایی

مهم

پاسخ 1

مهم

۱- امالی، طوسی، ج ۲۸، ۱، المستدرک، حاکم نیشابوری، ج ۳، ص ۱۳۴.

۲- امالی، صدوق، ص ۸۹، المستدرک، حاکم نیشابوری، ج ۳، ص ۱۳۵.

۳- جاذبه و دافعه علی (ع)، استاد مطهری، ص ۱۰ از مقدمه.

امام علی(ع) تمام ویژگی هایی را که یک رهبر جامعه باید داشته باشد دارا بود دو مورد را بیان کنید؟ 1- عدالت بی مانند 2- علم بی کران

را که یک رهبر جامعه باید داشته باشد، دارا بود. در اینجا به دو مورد از فضائل و ویژگی های آن

حضرت اشاره ای کوتاه می کنیم: چه زمانی امام علی(ع) حجت را بر خود تمام دید و خلافت را پذیرفت؟ 1

۱- عدالت بی مانند

حضرت علی(ع) چه کاری را سرلوحه خود قرار داد؟ 2

پاسخ 1) امام علی علیه السلام پس از ۲۵ سال کنار گذاشته شدن از حق خلافت، آن گاه که با درخواست عمومی مردم

و اصرار آنها بر قبول خلافت حجت را بر خود تمام دید به صحنه آمد ایشان از همان آغاز با الگو قرار

دادن سیره و روش پیامبر صلی الله علیه و آله مبارزه با تبعیض و نابرابری و برقراری عدالت را، سرلوحه کار خود قرار

پاسخ 2

داد. آن حضرت در همان روزهای آغازین حکومتش به مسجد رفت و این گونه برای مردم سخنرانی کرد؟ سوال

«... ای مردم، گروهی بیش از حق خود از بیت المال و اموال عمومی برداشته اند و جیب خود را

انباشته اند و ملک و باغ خریده اند... اینان در حقیقت ننگ دنیا و عذاب آخرت را خریده اند؛ اما بدانید

پاسخ

که من حق مردم مظلوم را از اینان بازمی ستانم و از این پس سهم همه مسلمانان را از بیت المال به طور

مساوی خواهم داد». ۱. حضرت علی(ع) بیت المال را چگونه بین مردم تقسیم کرد. چه کسانی خوشحال و چه کسانی اعتراض کردند؟ 3

پاسخ 3) فردای آن روز، پس از پرداخت هزینه های عمومی کشور از بیت المال، باقی مانده آن را میان مردم

به طور مساوی تقسیم کرد. محرومان خوشحال شدند؛ اما عده ای که دوره های قبل دریافت های ویژه

و کلان داشتند، اعتراض کردند. حضرت علی(ع) درباره نافرمانی از خدا چه فرمودند؟ 4

پاسخ 4) ایشان در سخنرانی فرمودند: «سوگند به خدا، اگر همه دنیا را [با تمام وسعتش] به من بدهند تا به

اندازه گرفتن پوست جو از دهان موری، خدا را نافرمانی کنم، نخواهم کرد».

۲- علم بی کران یکی از ابعاد شگفت انگیز شخصیت امیر المؤمنین (ع) چیست؟ و درباره چه اموری سخن گفته است؟ 5

همان طور که گفتیم، یکی از ابعاد شگفت انگیز شخصیت امیر المؤمنین علیه السلام، علم و معرفت وی بود.

پاسخ 5

ایشان در جهان شناسی، انسان شناسی، دین شناسی، حکومت و کشورداری، نظام اجتماعی و اقتصادی،

اخلاق و فضیلت و سایر موضوعات مورد نیاز هدایت و سعادت انسان، سخن گفته و ما را راهنمایی کرده

مهم

است. (

۱- ادامه سخنرانی چنین است: «عده ای در مقام اعتراض می گویند علی بن ابی طالب ما را از حق مان محروم کرد! هرکس در گذشته از

اصحاب رسول خدا صلی الله علیه و آله بوده یا به اسلام خدمتی کرده، پاداشش با خداست [این سوابق درخشان سبب نخواهد شد که میان آنان و دیگر

مسلمانان تبعیض قائل شویم و به آنها امتیاز بیشتر بدهیم]... هرکس امروز دعوت خدا و رسولش را بپذیرد و حقانیت ما را تصدیق کند و در

دین ما داخل شود و به سوی قبیله ما نماز بخواند، یک مسلمان است و با سایر مسلمانان برابر است. بیت المال هم که مال همه مسلمانان است، به

طور مساوی بین همه تقسیم خواهد شد و از این لحاظ هیچ کس را بر دیگری امتیازی نیست. آری، هرکس که متقی تر باشد، نزد خدا گرامی تر

است و پرهیزکاران در قیامت بهترین پاداش را خواهند داشت؛ اما خدا دنیا را پاداش پرهیزکاران قرار نداده است. اجر و پاداش اخروی برای

آنها بسی نیکوتر است... (شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج ۷، ص ۴۷؛ بحار الانوار، مجلسی، ج ۳۲، ص ۲۷).

۲- یکی از معترضین می گفت: «چگونه همه ما را در یک مرتبه قرار داده و امتیازات را به کلی نادیده گرفته ای؟ به من و این مرد که تا مدتی

پیش غلام من بود به یک اندازه از بیت المال داده ای، آیا این انصاف است؟».

۳- نهج البلاغه، خطبه ۲۲۴.

کتاب نهج البلاغه شامل چه بخش هایی است؟ و حکایتگر چیست؟¹

پاسخ 1 (کتاب «نهج البلاغه»^۱ که بخشی از سخنرانی‌ها، نامه‌ها و پند و اندرزهای ایشان را در خود جای داده، حکایتگر این دانش بی‌مانند است) دانشمندان بزرگ جهان اسلام از زمان تدوین این کتاب تاکنون، در موضوعاتی که ذکر شد، همواره از این کتاب بهره‌مند شده‌اند.

برخی دیگر از دانشمندان هم برای استفاده بیشتر مردم از این کتاب، بر آن شرح‌ها نوشته‌اند تا مردم به نکات دقیق و عمیق این کتاب بیشتر پی ببرند.^۲

ابن الحديد درباره نهج البلاغه چه می‌گوید؟²

(ابن ابی الحديد که از اندیشمندان اهل سنت است، شرح مفصلي بر نهج البلاغه نوشته که امروزه در

پاسخ 2

چندین جلد، چاپ شده است. وی در مقدمه کتاب خود می‌گوید: «به حق، سخن علی را از سخن خالق (قرآن) فروتر و از سخن مخلوق (دیگر انسان‌ها) برتر خوانده‌اند...»^۳)

پاسخ 3 (وی در شرحی که بر خطبه ۲۲۱ نهج البلاغه نوشته است، می‌گوید: «قسم می‌خورم به کسی که همه

امت‌ها به او قسم می‌خورند، که پنجاه سال است این خطبه را مطالعه می‌کنم و در این پنجاه سال، بیش از هزار مرتبه آن را خوانده‌ام، و تاکنون هیچ بار آن را نخوانده‌ام مگر آنکه در جان من شگفتی و بیداری عمیقی ایجاد کرده است. چقدر خطبا و موعظه‌کنندگان درباره مرگ و آخرت خطبه خوانده‌اند! و من چقدر خطبه‌های آنان را خوانده و در آن تأمل کرده‌ام! اما تاکنون هیچ کدام از آنها تأثیر این خطبه را در جان من ایجاد نکرده است...»^۴)

ابن الحديد در شرحی که بر خطبه 221 نهج البلاغه نوشته است چه می‌گوید؟³

پاسخ 4 (امیرالمؤمنین عليه السلام جز نزد پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله کسی دیگر شاگردی نکرده بود. در حقیقت، دانش

ایشان متصل به دانش پیامبر بود و دانش پیامبر نیز از ارحم الهی سرچشمه می‌گرفت) پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

در همین باره فرمود:

أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ
وَ عَلِيٌّ بَابُهَا
فَمَنْ أَرَادَ الْعِلْمَ
فَلْيَأْتِهَا مِنْ بَابِهَا

حدیث

من شهر علم هستم

و علی در آن است.

هرکس این علم را بخواهد

باید از در آن وارد شود.

تفکر در حدیث

این حدیث شریف، در بردارنده پیام‌های متعددی است. با تفکر در آن، سه پیام آن را به دست آورید.

اثبات مرجعیت دینی امام علی (ع) بعد از پیامبر (ص) است - 1
حضرت علی (ع) نیز همان علم و معرفتی که پیامبر (ص) از آن بهره‌مند بود، را دارا بود - 2
حضرت علی (ع) مانند پیامبر (ص) در علم خود دارای عصمت بود - 3

امیرالمؤمنین «گرد آمده و در اختیار پژوهندگان قرار گرفته است.

۲- در میان شرح‌های فارسی، می‌توان شرح استاد محمدتقی جعفری و شرح آیت‌الله مکارم شیرازی را نام برد.

۳- مقدمه شرح ابن ابی‌الحدید بر نهج البلاغه.

۴- شرح ابن ابی‌الحدید، ج ۱۱، صص ۱۵۳ - ۱۵۲.

۵- شواهد التنزیل، حاکم حسکانی، ج ۱، ص ۸۱ و امام‌شناسی، سید محمد حسین حسینی تهرانی، ج ۱۱، ص ۶۱.

امیرمؤمنان علی(ع) در مورد بهره مند شدن از دانش پیامبر چه می فرمود؟¹

امیرالمؤمنین علی (ع) به دانش بی مانندی رسید یعنی چه؟²

پاسخ 1

امیرمؤمنان علی علیه السلام خود می فرمود: «هرگاه از پیامبر صلی الله علیه و آله سؤال می کردم، پاسخم را می داد و اگر در حضورش سکوت می کردم، ایشان پیشگام می شد و از دانش خود مرا بهره مند می ساخت.»^(۱)

پاسخ 2

بدین ترتیب، امیرالمؤمنین به دانش بی مانندی رسید که هرکس در هر موردی از ایشان سؤال می پرسید، ایشان بی درنگ و در کمال درستی پاسخ می داد.

فریده نعیمی نیا - دبیر معارف ناحیه 2 اهواز

بیشتر بدانیم

وقتی یک نویسنده مسیحی عاشق امام علی علیه السلام می شود!
جرج جرداق (۲۰۱۵ - ۱۹۳۱)، نویسنده و شاعر معاصر لبنانی است. وی که یک فرد مسیحی است. چنان شیفته شخصیت امام علی علیه السلام می شود که پنج جلد کتاب درباره آن حضرت می نویسد. جلد اول آن «امام علی، صدای عدالت انسانی» نام دارد. وی در این کتاب می نویسد: «ای دنیا، چه می شد اگر همه توان خود را گرد می آوردی و در هر روزگار یک «علی» با آن قلب و زبان عنایت می کردی». جمله پشت جلد کتاب جرج جرداق مسیحی این بود:

O'Ali,

If I say you're superior to Jesus Christ, my religion cannot accept it! If I say he's superior to you, my conscience won't accept it! I don't say you're God!... So, tell us yourself, o'Ali: Who are you?!

«ای علی!

اگر بگویم تو از مسیح بالاتری، دینم نمی پذیرد!

اگر بگویم او از تو بالاتر است، وجدانم نمی پذیرد!

نمی گویم تو خدا هستی!...

پس خودت به ما بگو ای علی:

تو کیستی؟!»

جرج جرداق بر سردر خانه خود نوشته بود: «لَا فَتَى إِلَّا عَلِيٌّ لَا سَيْفَ إِلَّا ذُو الْفِقَارِ».

۱- المصنف في الأحاديث والآثار، ابوبكر بن ابي شيبة، ج ۶، ص ۳۶۶.